

ELS APUNTS

de l'Arxiu
Històric
de Girona

1

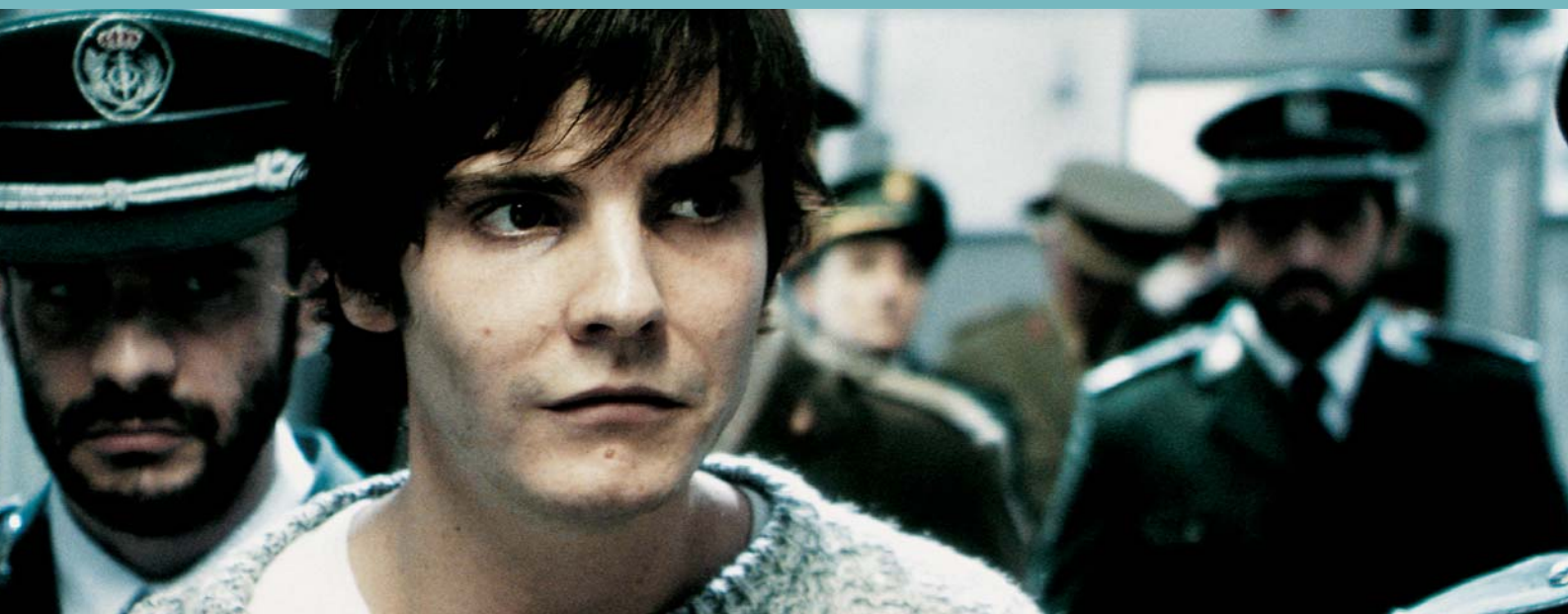
XI - 2006

Salvador

per Montserrat Hosta

A

A poc a poc, de la memòria de les persones va aflorant la història recent d'Espanya i de Catalunya, tan lentament com des dels documents escrits, i en aquest exercici els nous mitjans de comunicació són una poderosa eina que serveix per dispersar la informació, en el bon sentit de la paraula, és a dir, per fer-la arribar a tots els racons i a totes les persones. Els mitjans són importants, el coneixement que tradicionalment es transmet a través del text escrit (llibres, revistes, etc.), també es transmet actualment i molt més massivament per altres medis i mitjans, virtuals o no.

A — Fotografia: Fotograma de la pel·lícula "Salvador", de Manuel Hueriga (Mediapro)

Ja sé que no descobreixo la sopa d'all, és de domini públic que els mitjans de comunicació són plurals i diversos, però després de veure la pel·lícula Salvador de Manuel Hueriga encara crec més que el cinema és, també, una eina de transmissió del coneixement. En el cas d'aquesta pel·lícula és francament lloable la cura que s'ha tingut per respectar la rigorositat en l'exposició dels fets i les situacions. És cert que la pel·lícula és ficció, però està basada en fets reals que en cap moment han estat tergiversats, sinó que el guió sobre el qual s'ha construït el film és un treball seriós d'investigació històrica realitzat pel periodista Francesc Escribano sobre la detenció i mort de Salvador Puig Antich. He llegit en alguna banda que el mateix Escribano en parlar del seu llibre diu que el va escriure perquè aquesta és "l'única manera de calmar la ràbia i evitar que els fets es tornin a repetir". Sigui aquest l'objectiu de la pel·lícula o en sigui un altre, el cert és que s'han recuperat uns fets històrics des d'una suficient perspectiva en el temps perquè els que no vam poder conèixer la veritat en el seu moment a causa de la censura i la desinformació fran-

quista, o els que no en sabien res de res perquè eren massa joves o no havien nascut, tinguem ara la informació suficient, real i veraç d'aquest tros d'història.

Jo recordo els fets i recordo també com aquella pena de mort es va presentar a través de la premsa i altres mitjans com el càstig justificat contra un terrorista que havia matat un policia, després d'un judici just en el qual se l'havia condemnat a morir perquè en Salvador era membre d'un grup armat que posava bombes i atracava bancs. La desinformació fou molt útil al règim per crear un estat d'opinió d'indiferència, fora dels reduïts cercles polititzats. Amb el pas del temps s'haurien anat oblidant aquests fets, o el que és pitjor, s'hauria consolidat la versió oficial i en Salvador i els seus companys de grup, haurien passat a la història simplement com uns assassins.

Dels seus companys, Oriol Solé Sugranyes que va ser el fundador del MIL (Movimiento Ibérico de Liberación), va viure uns mesos a Girona el 1968, en situació de semiclandestinitat, amagant-

se de la policia. Fou acollit a casa de Damià Escuder i treballà de caixista a la impremta Curbet, fins que una nit al bar l'Arc la policia el va detenir i el va empresonar. El 1976, als vint-i-vuit anys la Guàrdia Civil el va matar en un tiroteig a les muntanyes de Navarra, quan intentava fugir a França. S'havia escapat de la presó amb 28 empresonats més, la majoria dels quals eren membres d'ETA, protagonitzant la famosa fuga del penal de Segòvia. Al cap de 5 anys el director basc Manuel Uribe en va fer una pel·lícula seriosa i ben documentada que, tot i ser també ficció, es pot considerar un document de divulgació històrica.

Ben segur que hi ha molts altres exemples de com el cinema és una eina eficaç de transmissió del coneixement de la història sempre que es basi en una recerca rigorosa de les fonts documentals, ja siguin escrites, orals, sonores o gràfiques, però en el cas de Salvador s'hi afegeix que el coneixement públic dels fets ajudarà a la reivindicació de la figura de la persona a més de la del seu temps.

ELS APUNTS

de l'Arxiu Històric de Girona

Num. 1, desembre de 2006, Dip. Leg.: Gi.1514-2006

Edita: Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Arxiu Històric de Girona

ELS APUNTS de l'Arxiu, una nova etapa

D'un temps ençà el nostre butlletí malda per créixer, més pàgines més col·laboracions, més informació... sembla doncs que ens havíem de plantejar un canvi. Aquest informatiu quadrimestral s'ha convertit a partir del present número de novembre de 2006 en una nova publicació que esperem que continuï essent una bona eina de divulgació de l'activitat de l'AHG. Comencem una nova etapa del butlletí, amb una nova imatge dissenyada pel bon amic Quim Paredes, una nova il·lustració i amb més seccions com la de la recerca a l'Arxiu. Hem optat per començar numeració, doncs tot i que es tracta de la continuació de l'informatiu que hem editat fins avui, en realitat és una publicació diferent que conserva el mateix objectiu, que és el d'informar els nostres usuaris, usuàries, amigues i amics, però que s'ha fet gran.

Presentem ELS APUNTS de l'Arxiu Històric de Girona, núm. 1 amb la voluntat d'oferir aquestes pàgines a tots els que vulgueu col·laborar, ja sigui per presentar les vostres recerques, per difondre notícies relacionades amb la cultura i els arxius o per escriure sobre qualsevol tema interessant. Esperem que aquesta revista resulti útil i sigui un servei més per a les persones que visiten i usen els arxius.

Sumari

- A** — Pàgina 1
Salvador, per Montserrat Hosta
- A** — Pàgina 2
INGRESSOS
- A** — Pàgina 3
LA RECERCA A L'ARXIU
La tardor, temps de bolets i d'aiguats, per Isidre Prades
- A** — Pàgina 4
El Llibre de Privilegis de Palafrugell, les vicissituds dels documents i els alumnes de 4t d'ESO, per M. Concepció Saurí
- A** — Pàgina 5
GENEALOGIA
Els Barnoya, nissaga gironina i guatemalenca, per Jaume Maruny i Gispert
- A** — Pàgina 6
LA RESSENYA
Ramon Ripoll i Masferrer. L'arquitecte, l'arquitectura i la ciutat: Girona 1760-1835, per Santi Soler
- A** — Pàgines 6 i 7
Notícies
- A** — Pàgina 8
Algunes obres elaborades amb fons de l'Arxiu

INGRESSOS

Entre la documentació ingressada els darrers mesos destaquem:

- Documentació que correspon al fons AHG_3_Ensenyament de l'Administració perifèrica de l'Estat:
 - **Expedients tancats de centres d'ensenyament privat, 1929-1986.** Aquesta sèrie està formada per 89 expedients d'autorització d'obertura i tancament de centres privats de tota la província. Cada expedient conté la tramitació de l'obertura del centre amb plànols, plantilla de professors, programes, etc.
- Documentació que correspon a les sèries següents del fons AHG_3_Agricultura de l'Administració perifèrica de l'Estat:
 - **Projectes del Ministeri d'Agricultura i d'Obres Públiques, 1953-1975,**

• **Fotografies aèries de la província de Girona** per a la realització d'un inventari d'olivars, sd [1980] 1 carpeta amb 83 fotografies

- Fons AHG_10_**Obra Pontificia de la Santa Infancia, 1944 1974.** Està format per un registre en format de fitxes per municipis, on anotaven les quantitats que cada escola lliurava a aquesta entitat en qualitat d'almoines i batejos. En alguns casos hi figura el nom del mestre/a. Aquesta entitat avui anomenada Obra Pontificia de la Infancia Misionera, pertany a l'organització de l'Església catòlica i s'adreçava als nens i nenes de les escoles a través dels serveis d'Inspecció del Ministeri d'Educació amb l'objectiu de recaptar fons per ajudar a cobrir les necessitats de salut, alimentació, etc. dels infants del

A — Fotografia: Fàbrica Pagans, Celrà

conté projectes d'acotament d'arrossars i molins arrossers de Pals i projectes de la Comissió Mixta, que corresponen a obres de les zones regables del Ter i estudis de viabilitat del Pla de regadiu dels marges del Ter, 9 capsos.

- **Documentació del Servicio de Extensión Agraria (SEA), 1965-1977,** plans, memòries i projectes d'agències comarcals, 7 capsos.
- **Projectes de l'Instituto Nacional de Colonización (INC), 1960-1972,** conté documentació sobre la zona regable de la Muga i del Ter, 27 capsos.
- **Projectes de l'Instituto Nacional de Reforma y Desarrollo Agrario (IRYDA) 1973-1988.** Aquests organisme creat el 1971 depèn del Ministeri d'Agricultura i concentra les competències dels organismes anteriors com l'INC i el Servicio de Concentració Parcelaria, 30 capsos.

- Documentació que correspon a les sèries següents del fons AHG_1_Agricultura de la Generalitat:
 - **Projectes d'inversions per al desenvolupament d'infraestructures de producció agrària, 1986-1990,** 16 capsos

tercer món i fer una certa acció de proselitisme religiós per promoure vocacions misioneres.

- Fons AHG_11_ **Fàbrica Pagans de Celrà, 1902 1966.** Aquest fons conté 956 plànols tècnics que ens mostren l'evolució de la fàbrica Pagans de Celrà. La majoria estan relacionats amb la maquinària i el seu desenvolupament, també hi ha plànols de la construcció de la fàbrica. L'empresa Brillas, Pagans & Cia. va ser fundada l'any 1902 pels senyors Pere Pagans de Celrà i Brillas d'Esplugues i es dedicà a la producció d'adobs químics. La primera fàbrica començà les seves activitats el 1902 i va créixer molt ràpidament. El 1915 l'arquitecte Isidre Bosch i Bataller construeix l'edifici modernista que avui és considerat com a patrimoni arquitectònic de protecció cultural. L'empresa tanca definitivament el 1971. A partir dels anys 90 l'ajuntament inicià el projecte de recuperació de l'edifici i una part important dels edificis que formaven el conjunt de la fàbrica han estat rehabilitats i acullen actualment les oficines de l'ajuntament i un actiu centre cultural. El fons ha estat catalogat per Lluís Frigola Butiñà.

La tardor, temps de bolets i d'aiguats

per Isidre Prades

La poesia associa la tardor a aquell temps apte per a la malencolia. El temps de tardor ve dominat pels “dies de dubte” (Àlex Susanna), se'ns presenta “en les pluges de setembre/ amb el seu plor torrencial”. En l'aspecte més prosaic, en la nostra àrea climàtica, la tardor significa el màxim pluviomètric de l'any. Tanmateix el nostre règim climàtic és més propens a les irregularitats: a una sèrie d'anys consecutius amb predomini de fortes sequeres, segueixen episodis de pluges torrencials, especialment centrades a la tardor encara que també, a vegades, durant la primavera o a finals d'estiu. És el fenomen atmosfèric conegut amb el nom de gota freda que els meteoròlegs han popularitzat. Els aiguats provocats per les fortes pluges torrencials de tardor es produeixen doncs amb una regularitat impecable en la nostra àrea geogràfica. I sovint aiguat s'associa a catàstrofe, a esdeveniment calamitos.

Històricament són nombroses les representacions de les catàstrofes provocades per les pluges torrencials i tant en els fons notariais com en els dels antics ajuntaments es recullen disposicions diverses, que en el cas més extrem, acaben amb el desplaçament del propi nucli de població a un emplaçament més resguardat de l'envestida de l'aigua.

És a partir del segle XIX amb l'origen de l'administració moderna que es pot començar a apreciar l'actuació governativa davant la catàstrofe i com s'ha anat afinant fins a l'actualitat. A meitats del segle XIX precisament la catàstrofe se cenyí més estrictament a l'esfera dels fenòmens meteorològics (pedregades, bufaruts, nevades, temporals de mar i especialment aiguats). Fins a meitats del segle XX la principal actuació governamental se centrà en recabar la solidaritat de la resta de la població, recollir les donacions de particulars i canalitzar-les cap als afectats. Amb aquest objectiu es recorre a festivitats benèfiques que van des de curses de braus a espectacles teatrals.

La intensitat de la catàstrofe és valorada acuradament pels propis ajuntaments afectats que tramiten els informes a la Diputació amb la intenció d'aconseguir exaccions contributives. Al costat d'aquestes peticions de caràcter pal·liatiu, són els propis ajuntaments que inicien una política urbanística centrada en el sanejament i l'acondicionament. Es plantegen peticions d'ajuda per a la neteja de les lleres dels rius o per a la construcció d'autèntiques xarxes de clauveram. L'arquitecte provincial avaluarà

els aspectes tècnics de les peticions. En aquest primer moment des de la segona meitat del s. XIX és la Comisió Provincial, més tard Diputació, presidida pel Governador Civil la que executa el repartiment de les ajudes atorgades. La Diputació ele-

A — La plana de l'Empordà sota les aigües. Fotografies trameses pels ajuntaments de Castelló d'Empúries i de Roses al Govern Civil de Girona, sobre els efectes de les inundacions de 1965. AHG, fons Govern Civil

va, si és el cas, peticions d'ajuda al govern i gràcies a la competència atorgada per la llei de 18 de juny de 1885 i el reglament de 30 d'agost del mateix any, té la potestat d'eximir els ajuntaments afectats del pagament de la contribució territorial.

Aquest incipient dispositiu administratiu per afrontar aiguats i altres catàstrofes fa un pas decisiu a partir de les inundacions sofertes a la província de Girona el 1932. Bona part de les competències de la Diputació Provincial en aquesta matèria s'ha-

vien transferit a la Generalitat republicana que actuava territorialment a la província de Girona a través de la Comissaria Delegada de la Generalitat. Es creà per primera vegada un organisme ad-hoc per atendre els damnificats i coordinar les diferents actuacions administratives: la Junta Pro-damnificats de les Comarques Gironines. La mateixa estratègia administrativa se seguirà més endavant arran de les inundacions de 1942 amb la creació de la “Comisaria para las regiones inundadas”. Després d'aquesta data i a partir sobretot de les fortes inundacions de la dècada de 1960, serà el propi Govern Civil el que assumirà el pes de l'actuació administrativa. El Govern Civil serà l'encarregat de recollir de cada ajuntament i d'altres organismes l'abast de la catàstrofe, distribuir l'ajuda als damnificats i elaborar el disseny d'una política preventiva. Els seus informes s'elevan i s'estudien en el Consell de Ministres i s'hi adjunta per donar-hi més força tot el material gràfic necessari. La televisió encara no ha acaparat el món mediàtic.

Un tercer moment en aquest procés de modernització administrativa davant la catàstrofe s'inicià el 1980 amb la creació de la Direcció General de Protecció Civil dins l'organigrama del Ministeri d'Interior. El governador civil perd la iniciativa a l'hora de coordinar administrativament les catàstrofes i passa a formar part de l'esgraó situat entre la recollida d'informació i la presa de decisions. Una modificació substancial en aquest tercer període tingué lloc com a conseqüència de la implantació de l'estat autònom i el conseqüent repartiment competencial entre el govern central i els governs autònoms. Aquesta nova realitat es posà de manifest per primera vegada arran dels aiguats de 1982.

Els fons documentals sobre aiguats i inundacions que es poden consultar a l'Arxiu Històric de Girona són els següents:

Fons Govern Civil, 1772-1986

Sèrie 4.1.3 Policia rural i urbana, 1826-1923
Sèrie 5.7 Correspondència amb el Ministeri, 1950 -1965
Sèrie 10.1 Catàstrofes naturals, 1940 1984
Sèrie 10.5 Estudis i projectes del Gabinet Tècnic, 1950 1982
Sèrie 11.4 Fotografies

Fons de la Diputació de Girona, 1812-1985

Sèrie. Catàstrofes
Sèrie de camins, carreteres i ferrocarrils

Fons de la Comissaria Delegada de la Generalitat a Girona, 1931-1939

Sèrie 15. Inundacions i desastres naturals. Junta Pro-damnificats de les Comarques Gironines. Creada per decret de la Generalitat de 9 de gener de 1933

Fons Comisaria General de Regiones Inundadas, 1939-1943

Es creà primer la Junta Pro-Socorro a Zonas Damnificadas

Fons Governació de la Generalitat de Catalunya, 1961-1996

Sèrie d'expedients de riudes. Nov. de 1982

El llibre de Privilegis de Palafrugell, les vicissituds dels documets i els alumnes de 4t d'ESO

per M. Concepció Saurí, arxivera municipal de Palafrugell

A

Aquest matí hem tingut una visita escolar a l'Arxiu: alumnes de 4art d'ESO que venen a conèixer un servei del municipi que començaran a utilitzar durant aquest curs. La professora els ha parlat del Llibre de Privilegis i els hi ha portat a classe un retall de diari amb la notícia del retorn el 9 d'octubre, i venen motivats. Per això han començat aviat les preguntes: Quan va desaparèixer el Llibre de l'Arxiu? El 1879. I l'investigador perquè se'l va emportar? Doncs perquè estava escrivint un llibre d'història de Palafrugell i no hi havia un arxiu organitzat com ara, i se'l va endur a casa i vés a saber si alguna altra cosa i tot, i la seva biblioteca es va subhastar, amb el Llibre inclòs. I quan es va començar a reclamar? Doncs el 1991, quan ja hi havia arxius i... ostres, és l'any que hem nascut nosaltres! M'han deixat de pedra, la veritat.

M'he quedat mirant aquests nois i noies tan alts, trempats i somrients, i me n'he adonat que sí, que el temps passa molt de pressa i que ens hem passat força anys reclamant el Llibre. I que podien haver estat molts més, la veritat, perquè el Jutjat Contenciós Administratiu núm. 10 de Barcelona, entre els arguments de la Biblioteca de Catalunya (defensant que l'havien adquirit a títol de compravenda a un llibreter de vell l'any 1926 i apelant a la usucapció o prescripció adquisitiva) i els de l'Ajuntament (l'acció de reclamació o reversió del Llibre no ha prescrit, i cal aplicar en aquest cas el principi de provenença o principi de respecte al fons)

havia optat per no admetre el recurs i derivar la reclamació a la via civil, que ara calia seguir en el cas de no haver arribat a un acord.

Els escolars d'ESO m'han preguntat també si encara quedava alguna cosa per recuperar. I aquí la resposta ja ha estat més complicada. Quan vaig començar a treballar a l'Arxiu una de les feines a fer era resseguir les vicissituds del fons de

A — Fotografia: Enric Bruguera.
El Llibre de Privilegis de Palafrugell

l'Ajuntament (de l'Església parroquial a l'antic Ajuntament i a la primera Biblioteca i després al nou Ajuntament i després al Museu-arxiu) i veure si alguna cosa era on no havia de ser i buscar a on era el que sabia que hi havia de ser i no trobava de cap de les maneres a més del Llibre, és clar.

Alguna cosa més ha tornat: un Llibre d'actes del 1752 al 1761, gràcies a l'inventari que es va realitzar de la documentació de la Parròquia; vàrem deduir amb

el rector que s'havia inclòs per error entre els llibres de baptismes, matrimonis i enterraments perquè l'enquadernació és similar, i que degué passar durant les anades i vingudes que varen patir els llibres durant la Guerra Civil. I alguns bans i edictes i altra documentació conservada a casa d'un investigador que havia deixat dit que si mai hi havia un arxiu a la vila s'hi havia de portar, i que mentre, estava més bé a casa seva. I altra documentació municipal conservada per gent que tenia càrrecs a l'Ajuntament i els papers a casa, i que ha vingut a l'Arxiu inclosa en algun fons. I premsa local que s'havia dut al drapaire en el trasllat d'Ajuntament i va ser rescatada i portada a la Biblioteca per gent que la va saber apreciar...

I més, encara. I la història no ha acabat. Ens falten alguns llibres d'actes anteriors a 1827, i alguns llibres de clavari, per exemple; i és difícil saber quina documentació es va perdre amb la crema que va patir l'església durant la guerra civil, quina va volar pels efectes de la tramuntana o es va fer servir per encendre l'estufa a la primera Biblioteca municipal, quina pot estar encara en alguna biblioteca particular o arxiu patrimonial —potser sense saber-ho els actuals propietaris— i quina continua en el mercat de compravenda sense que ens n'assabentem. Recuperarem més documentació? N'hi ha prou amb fer butlletins, amb l'edició de llibres, amb exposicions, amb visites escolars, amb la legislació i les pràctiques actuals per aconseguir-ho?

A — Fotografia: 4t curs d'ESO del col·legi Sant Jordi de Palafrugell.
Fotografia M. Teresa Mayola

Els Barnoya, nissaga gironina i guatemalenca

per Jaume Maruny i Gispert

A les meves recerques genealògiques, em constava que tenia avantpassats Barnoya, de la ciutat de Girona, família que, com d'altres, deixava per estudiar més endavant. Fa uns mesos, casualment, navegant en forma distreta per internet, vaig submergir-me a una plana on s'entrevistava el notable uròleg guatemalenc José Barnoya, de malnom el sordo. Vaig afanyar-me a posar-m'hi en contacte, va resultar que proveníem dels mateixos rebesavis. Per motius professionals, pocs dies després venia a Barcelona el seu fill, el jove i dinàmic cardiòleg Joaquín Barnoya, amb qui vaig compartir un bon dinar, i em va obsequiar el llibre Fray Ignacio Barnoya, prócer ignorado, editat a Guatemala el 1967. Amb tot plegat, he pogut conèixer més aquesta interessant família, constatant, de nou que la genealogia aporta grates estones i bons amics.

Els primers Barnoya vénen del mas Barnoi, a Palafrugell, avui inexistent, documentat el 1355. Joan Barnoya, de Palafrugell, és el meu primer avantpassat documentat, nascut cap el 1530. Un seu descendent va ser Anton, nascut el 1649. Sembla que, abans, s'havien establert a Camprodon. Anton va passar a viure a Girona, on es va examinar de mestre fuster i va ser membre de la Bossa dels fusters el 1695, començant una nissaga de coneguts artistes. Entre d'altres, fou l'autor del retaule de la Verge del santuari de Nostra Senyora del Coll i del retaule del Sant Crist, de Verges, contractat el 8.12.1693 –que s'havia de fer en 4 mesos, pel preu de 25 dobles– avui malauradament desaparegut.

El seu fill, Marian Barnoya i Costa, i el seu nét, Josep Barnoya i Rius, li van seguir les passes com escultors de retaules sacres, a moltes poblacions de Girona. En Josep va tallar la imatge policromada de la Verge de Montserrat, que tenia a casa seva, al carrer dels Calderers, de Girona, portada cada 26 d'abril fins l'altar major de l'església de Sant Feliu, en poblades processons.

Aquest Josep Barnoya i Rius tingué deu fills, entre els quals la meva rebesàvia en sisè grau, Narcisa Barnoya i Vinyals, mare de Pere Viader i Barnoya, confiter, que passà a viure a Sant Feliu de Guíxols, d'on ve part de la meva família materna.

Un altre dels seus fills, en Josep Barnoya i Vinyals, nascut a Girona el 1752, va ser professor d'escultura i arquitecte i el Rei l'anomenà sobrestant major de la plaça de Girona, amb sou de 20 rals diaris; va

ofegar-se el 1829 a un riuada a Hostalric, on dirigia unes obres de fortificació.

Josep i la blanenca Teresa Homs i Cors, casats el 1774, van tenir nou fills, dels quals en destacarem tres:

F. Ign. Barnoya
1792-1863

A — Retrat a llapis de Fray Ignasi Barnoya, de Mercedes Guirola Leal de Aceña Durán

El més petit fou Ignasi Barnoya i Homs, va néixer a Girona el 1792 i va professar com a dominic lluitant a la defensa del setge de Girona, on va ser capturat per l'exercit francès i deportat, passant a Mèxic, on es va ordenar sacerdot a Mérida, Yucatán, el 1815. Aquells anys el país bullia per tal d'instaurar la independència, Fra Ignasi hi participà activament a favor, signant el 1821 los "Pliegos de Chiapas", província que llavors es debatia fortament entre Guatemala i Mèxic, on Chiapas restà finalment. Molt decebut, Ignasi se'n va anar a Guatemala, el 1825, naturalitzant-s'hi el 1829. Va ser assignat com a rector a diversos llocs i va participar a algunes insurreccions polítiques, sempre a favor del poble. Va comprar

la finca Chamantulul, productora de cacau i cafè, per tal de donar feina als indígenes. El 1855 demana al bisbe que el facin prevere secular, el que li fou concedit per Pius IX. Finalment, va dirigir la rectoria d'Alotenango, des 1860 fins 1863, on va morir. Té dedicada una plaça a la ciutat de Girona.

Isidre Barnoya i Homs fou militar, afusellat a les guerres carlines el 1835, a Vilanna. El seu fill, Francesc Barnoya i Rosselló, va néixer el mateix 1835 a Calella, Barcelona. Orfe, marxà a l'Havana on es va dedicar al comerç i es traslladà el 1848 a Guatemala, seguint el camí del seu oncle Fra Ignasi, on va morir el 1901. Fou apoderat general del president de Guatemala, Manuel Lisandro Barillas. Francesc es va casar amb Inés Guzmán, filla d'un coronel local. D'ells són descendents els Barnoya guatemalencs, als quals m'he referit abans.

Lluís Barnoya i Homs va néixer el 1780. Defensà Girona als setges, va ser regidor de la ciutat, geòmetra i agrimensor. Va treballar repetidament a les feines d'avivellació, amidaments i aixecament de plànols del riu Ter. El seu fill Bru Barnoya i Xiberta va ser anomenat el 1842 arquitecte titular de la ciutat de Girona, participant activament als treballs relacionats amb les desamortitzacions i ostentant nombrosos càrrecs provincials, fins la seva mort el 1888.

Bru Barnoya i la seva dona Rosa Matllo i Amatller van ser pares de Lluís Barnoya i Matllo, primer enginyer industrial titulat a Espanya, el 1857, dedicant la seva vida professional als ferrocarrils. Per motius laborals, residí a diversos llocs, casant-se amb Elena de Berroeta y Bengoa, natural de Vergara, al País Basc. Part de la seva descendència viu ara a Madrid, on conserven l'esmentada talla de la Verge de Montserrat.

A — Foto antiga de la Casa Barnoya a Guatemala, cedida per Jaume Maruny

per Santi Soler

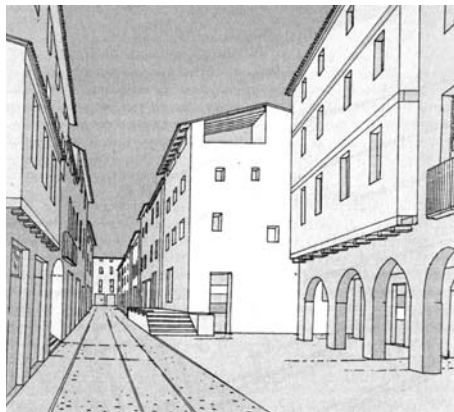
Ramon Ripoll i Masferrer. *L'arquitecte, l'arquitectura i la ciutat: Girona 1760-1835*
Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005. 394 p

La història urbana de Girona s'ha vist en els darrers anys enriquida amb una sèrie de treballs molt valuosos pel que fa a l'urbanisme de la ciutat. Josep Canal, Eduard Canal, Josep M. Nolla i Jordi Sagrera han estudiat l'evolució de la trama urbana de la ciutat des d'època romana fins al segle XVI, a partir de la síntesi que ofereixen les dades arqueològiques i els documents d'arxiu. El llibre que ara comentem, obra del professor Ramon Ripoll, se centra en un període clau en la formació de la Girona moderna: 1760-1835. Un període de 75 anys a cavall de dues centúries que cobreix un buit important i decisiu en la història urbana de la ciutat.

Ramon Ripoll, a qui coneixíem per les seves aportacions a l'estudi arquitectònic de les masies de les comarques giro-

A — Portada del llibre
L'arquitecte, l'arquitectura i la ciutat:
Girona 1760-1835

A — Il·lustració del llibre
L'arquitecte, l'arquitectura i la ciutat:
Girona 1760-1835

nines, i que ja havia dedicat també alguns treballs a aspectes concrets de l'urbanisme de la ciutat de Girona als segles XVIII i XIX, ens ofereix ara en aquesta obra una síntesi de la seva tesi doctoral. No es tracta únicament d'un estudi de l'evolució urbanística de la ciutat sinó que el treball va més enllà, abordant aspectes que ultrapassen l'interès estrictament local. L'autor estructura el llibre en tres parts. La primera es centra en els professionals de la construcció d'aquest període, molt lligats al món gremial d'arrel medieval, i tot el que representa l'aparició de la figura de l'arquitecte "acadèmic", resultat de l'espirit racionalista de la Il·lustració, amb el qual

es posen les bases d'una nova concepció en el camp de la construcció.

La segona part, on es fa més evident l'important treball de recerca en els arxius de la ciutat, consisteix en un estudi molt interessant de la realitat constructiva de la Girona d'aquells anys, tant a nivell de l'arquitectura residencial (habitatges), com de l'arquitectura civil o l'obra pública. Les dades que proporciona el cadastre de 1765 són una bona base per analitzar la distribució de la població en els diferents barris, mentre que els inventaris post mortem dels registres notariais permeten l'autor establir diferents tipologies d'habitatges, com ara el tipus de casa unifamiliar o bé la casa gremial, en la qual trobem una forta dependència entre les funcions domèstiques i les funcions laborals. Unes tipologies enteses com a fragments d'un tot urbà que ens mostra l'espai més vital de la ciutat, amb l'objectiu de donar a tots els barris i a tots els edificis una mateixa importància històrica. Finalment, la darrera part del llibre, se centra més en la ciutat en el seu conjunt, el planejament, l'espai públic i l'espai privat a partir de tot el que dona de si l'explotació de la documentació municipal.

En la Girona d'aquest període, tot i el pes aclaparant de la tradició, l'autor hi veu aparèixer tímidament alguns elements que constituïran les bases de la futura modernitat urbana. En resum una bona radiografia de l'arquitectura gironina de finals del segle XVIII i començaments del XIX.

Algunes dades sobre les passades jornades notariales

Els propassats 5 i 6 d'octubre van tenir lloc les jornades Documentació Notarial i Arxius, organitzades per aquest Arxiu amb la col·laboració de les universitats de Girona i de Savoia amb una bona acollida per part dels investigadors i investigadores. Es presentaren 8 ponències i 14 comunicacions de temàtica molt diversa i de tots els àmbits cronològics. El nombre de treballs presentats i la bona participació quant a inscripció, reflecteix a bastament l'interès que la documentació notarial desperta com a font principal

per a la recerca històrica en múltiples i variats temes. Al mateix temps vam poder intercanviar experiències amb els arxivers francesos dels Arxius Departamentals de Perpinyà, amb els quals ens uneixen qüestions històriques que es reflecteixen en una documentació semblant quant a fons notariales, a part dels temes professionals que fan referència al treball arxivístic de descripció i classificació d'aquests fons. Properament es publicarà el llibre amb les ponències i les comunicacions de les Jornades.

A — Fotografia: Dani Bosch

Retaules barrocs

Laurence Gallinaro ha dipositat a l'Arxiu un exemplar de la seva tesi doctoral, "Retables baroques de la province de Gerone (1580-1777). Études iconologique et socioculturelle (modes de production, diffusion, réception)", codirigida pels professors Javier Anton (Universitat Autònoma de Barcelona) i Jean-Marc Buiquès (Université Michel de Montaigne-Bordeaux III), la qual va merèixer la qualificació d'excel·lent cum laude. Durant el procés d'elaboració l'autora passà moltes hores a la sala de consulta d'aquest Arxiu immersa en l'estudi dels fons notarial. De la seva estada ha nascut una bona amistat amb el personal del centre. Des d'aquí volem felicitar la nova doctora i anunciar que aquesta tesi ja està a disposició de totes les persones interessades en la seva consulta.

A — Fotografia: Retaule de Sant Antoni de Pàdua de l'església de Sant Gregori (Gironès). Laurence Gallinaro

Conferència de Josep M. Albaigés

L'Arxiu Històric i el Grup de Recerca Demogràfica i Genealògica de les Comarques de Girona, tot continuant la col·laboració habitual, organitzaren el dissabte 25 de novembre de 2006 una jornada de treball entorn del tema de la toponímia. L'activitat programada fou una conferència de Josep M. Albaigés amb el títol "La toponímia i antroponímia de les terres gironines". El conferenciant és enginyer de camins i llicenciat en econòmiques i és prou conegut pels seus estudis i treballs entorn d'aquest tema i perquè és l'autor d'un gran nombre de publicacions sobre toponímia, entre les quals El gran llibre dels noms, El gran llibre dels cognoms catalans o el Diccionari de noms de persona.

Record d'un president a l'exili

"Josep Irla, president de la Generalitat a l'exili" exposició produïda per l'Ajuntament de Girona, amb la col·laboració de la Generalitat de Catalunya i la Fundació Josep Irla. Es podrà visitar a l'Arxiu Històric de Girona de l'11 de desembre de 2006 al 31 de gener de 2007. L'exposició s'emmarca dins dels actes que s'organitzen enguany a Girona entorn de la figura del Josep Irla. El 19 de gener la historiadora Mercè Morales que és autora de la tesi doctoral: "la Generalitat de Catalunya sota la presidència de Josep Irla. Actituds polítiques i obra de govern (1940-1948)", farà una conferència sobre la figura de Josep Irla i el seu treball de recerca històrica.

Els papers de Salamanca a Girona

Del 24 d'octubre al 19 de novembre els gironins van poder visitar al Centre Cultural la Mercè l'exposició "El retorn dels documents confiscats a Catalunya", organitzada pel

A — Fotografia: Portada catàleg de l'exposició El retorn dels documents confiscats a Catalunya

Departament de Cultura de la Generalitat. A la mostra s'hi ha pogut veure una selecció de documents procedents de les 507 caixes de l'arxiu de Salamanca retornades a Catalunya i algunes reproduccions de documents de particulars i d'entitats que tornaran en una segona fase.

Interessarà els genealogistes

Ignasi C. Permanyer, notari de professió i genealogista de vocació, ens ha fet arribar el seu treball "Arbre genealògic de la família Plana, Sabatés i Vernatalat", en el qual a més de l'arbre, s'hi acompanyen totes les referències documentals que permeten l'elaboració de la genealogia, així com també imatges dels diferents masos i cases pairals de les comarques del Ripollès, Osona, Garrotxa, Pla de l'Estany, Gironès i Berguedà, relacionats amb aquella. El treball està a disposició de totes les persones que tinguin interès en consultar-lo.

A — Fotografia: Mas Coll de la Parroquia de Sant Hilari de Vidrà (Ripollès), Ignasi C. Permanyer

L'Observatori Meteorològic i la història de la ciència

La Societat Catalana d'Història de la Ciència i la Tecnologia celebra a Girona del 16 al 19 de novembre d'enguany la seva IX Trobada bianual, coincidint amb la celebració dels 100 anys de l'Institut d'Estudis Catalans. Un dels apartats del programa versa sobre patrimoni científic i tècnic i per aquest motiu en Josep Batlló, físic de l'Institut Geològic de Catalunya i Montserrat Hosta directora de l'Arxiu presenten un treball sobre la història i el fons documental de l'Observatori Meteorològic de Girona que es conserva en aquest Arxiu. Les sessions tingueren lloc a la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona. Com ja és sabut aquesta documentació fou la que serví de base per elaborar l'exposició sobre la fred de 1956 que es podrà veure a Vilafant a partir del 20 de desembre.

1956, l'Any de la fred
 exposició i taula rodona

inauguració
 a l'Ajuntament de Vilafant
 20 de desembre 20h

taula rodona
 Montserrat Hosta
 directora de l'Arxiu Històric de Girona
 Èrika Sema
 directora de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà
 Ferran Pou
 president de l'Associació Meteorològica "Transitana"
 i dos vilafantencs que ho van viure

exposició fins al 10 de gener

Departament de Cultura
 Govern de Catalunya
 Consell Comarcal de l'Alt Empordà

Algunes obres elaborades amb fons de l'Arxiu

- Abellán, Joan Anton. Història dels bombers del Pla de l'Estany. Banyoles: Consell Comarcal del Pla de l'Estany, 2006. 79 p.
- Alvarado i Costa, Joaquim. L'explotació i la comercialització del suro a l'Alt Empordà: 1750-1913. En L'Albera: terre de passage, de mémoires et d'identités. Perpinyà: Institut Franco-catalan Transfrontalier, 2006, p. 235-252.
- Benito Mundet, Helena. La actividad productiva de la fábrica de harinas "La Montserrat" (Girona) en el año agrícola de 1903-1904. Revista de Contabilidad, 2005, vol. 8, núm. 15, p. 215-233.
- Codina, F., et al. Evidències arqueològiques d'època medieval al nucli històric d'Ullastret. Estudis del Baix Empordà, 2006, vol. 25, p. 33-64.
- Corredor Plaja, Anna-Maria. De quan les coses s'escrivien pel seu nom: sis inventaris de principi del segle XVIII (fons notarial de Pals). Estudis del Baix Empordà, 2006, vol. 25, p. 117-142.
- Iglesias, Natalia. 1956-2006: mig segle de l'any que la fred va matar les oliveres. Revista de Girona, 2006, núm. 237, p. 20-23.
- Jiménez Navarro, Àngel. Sants Boada i Calsada. Barcelona: Fundació Roca i Galés, 2006. 79 p.
- Llorens i Rams, Josep M., et al. La comissió de monuments històrics i artístics de la província de Girona (1844-1981): Catàleg del fons documental. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2006. 272 p.
- Moré i Aguirre, David. Un cas de pena vergonyant: lliguen un noi a la plaça per robar nous a Vilanova de la Muga. El Salner: Anuari del Grup Cultural Comtat d'Empúries, 2005, núm. 11, p. 123-128.
- Plujà Canals, Arnald. El mas Corts, Heras o d'en Gifre. Farella: revista de Llançà, 2005, núm. 21, p. 42-45.
- Plujà Canals, Arnald. Sant Silvestre de Balleta. En Llibre de Sant Silvestre. Figueres: Brau, 2005, p. 43-61.
- Quer, Laura i Adela Arbó. L'armari de la sagristia de l'església de Calonge. Estudis del Baix Empordà, 2006, vol. 25, p. 103-116.
- Soler i Masferrer, Narcís. El museu prehistòric Bosoms. El Pla de l'Estany, 2006, núm. 52, p. 26-28.
- Vilà i Galí, Agustí M. Retaule de Sant Elm del segle XVI. Sesmond: butlletí del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar, 2005, núm. 5, p. 10-11.
- Vivern, Dani. L'Arxiu de Sant Josep. Revista de Girona, 2006, núm. 238, p. 96-97.